

Zamrla dôba straha in trepeta,
Slovénu novo žitje se začelo:
Rod gleda na vladarja in očeta
V zvestosti, ki učiteljevo delo;
Ljubezen daje moč mu v delu sveta,
V kateri srce do Bogá vzkipeo.
Ljubezen žila v vek bo ta vzneséna,
Ker v mlada srca kal je nje vsajéna.

Blagóst ti, národ, ki dobrote ceníš
Mož, ki so ohranili ti življenje!
To pazi, da se v delu ne poleniš,
V katerem ti jedino je vstajenje —
Doklèr krepostnih mislij ne premeniš,
Do vzorov ti ne mine hrepenenje,
In dôkler pôlja tvoja móci Sava,
Učitelj živi in njegova slava!

Napočil slávnosten je dan, ki združil
Hčérâ zbor z dômu zvestimi sinovi.
Nam src doslèj nikdó še ni okužil,
Krepé s sovraštvom tuji jih rodovi!
Prisegel vsak je, da bo dômu služil,
Doklèr ga žitja zibljejo valovi.
Če v drugem ne, srcé v ljubezni vsako
Nas vseh od danes bodi si jednako.

In to ljubezen, ki kot solnce vroča
Razvneumlje kri nam, srce, čelo, lice:
Rodila domovina je cvetoča,
Ko v čar odele vesne jo cvetice,
In déd, čegâr beseda je tresoča
V molitev vnuku sklepala ročice,
Ob uri smrti vélel mu jedino,
Bogá ljubiti, carja, domovino!

Ljubezen trojna, združena v jednoto,
Jedini zmoter nam je delovanja:
Odvedel tega bo korák v samoto,
Pomore dômu tam do blagostanja:
Užíval drugi mesta bo lepoto,
Učiti — misel tod mu bo vsakdanja.
Kdo vpraša, kje mu boljše je plačilo —
Ob sreči dôma plačan je obilo.

In danes, glej, ob nas se mnogo zbralo
Krepostnih mož, ženâ, deklét, da z vami
Vso srečo mi delimo in zahvalo,
Ki navdušuje vsakega med nami.
Srce hvaležno bode to ostalo,
Doklèr blesti nam solnce nad gorami:
Ko nas ne bo, potomci bodo naši
Ljubezen vračali ljubezni vaši.

Vojščák junaško stopa v boj krvavi,
Ko čuje glas: Ti domovino brani!
Krepilo danes vaši nam pozdravi,
Ko stopamo na dušni boj pozvani.
Krvav ni boj, a vènder vodi k slavi,
Ki domovini v čast in moč ostani,
Doklèr učitelj žije domovine,
Nje rast in blagostanje ne premine.

Zazvèni spev! — Od gôre in do gôre
Ti pluj razvnet ob notranjem viharji!
Napolni domovini vse prostôre,
Bogú na čast in diki med cesarji!
Iskri se rôsa v svitu zlate zôre,
Gori srcé na dôma nam altarji.
In vam, ki združila ljubezen prava,
Zaslužena in večna bodi slava! —

E. GANGL.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Že l. 1868 se je sprožila blaga misel in spoznala živa potreba, da naj bi se po zgledu družih dežel in mest vstanovilo tudi v Ljubljani društvo, s katerim bi se bu-

dila in krepčala katoliška zavest in ljubezen zoper mnoge nevarnosti in napade nove dobe. Poprijel se je tega dela grof Wurmbrand, kateremu je v začasnem

odboru tajnik bil dr. A. Čebašek. V čvrstem spisu „Katoliška družba na Kranjskem“ je v Danici l. 1869 str. 41—43 skazal nje potrebo in dobroto, ter v prvem vstanovnem velikem zboru 3. marc. imel poročilo o delavnosti vstavnega odbora in o tedanjem družbinem stanu (Danic. str. 85—94). „Sklepam to svoje naznanilo s sereno željo, da bi mlada družba prav verlo napredovala, naj bi iz zerna izrastla v košato drevo in rodila obilno sadu v čast Božjo, v naš in bižnjega prid in veselje, v korist cerkvi in domovini. Vsegamogočni pa naj obilno blagoslovi delo odbora in družbe, njegova milost naj bo vselej med nami in z nami!“ — Ostal je v njej še tajnik, in v prvi odborovi seji prevzel nalogo za ude sestaviti knjižico o petdesetletnici sv. Očeta, kateri se bo dala na čelo dostojna podoba Njihova. Tako je prišla na svetlo knjiga:

Zlatomašnik Sveti Oče Pij IX. Čertice o Njihovem življenju, delovanju in značaju. Na svetlo dala in založila katoliška družba na Kranjskem. V Ljubljani 1869. 8. 50. Natisnil Eger. S podobo Pijevo in v pristavku s himno papeževo. V praznik sv. Jožefa spisal Č. po geslih: „Na nobenem prestolu sveta še ni bilo toliko modrosti, učenosti in čednosti.“ Maistre. „Brez vsih pripomočkov sem, vendar nisem nepokojen; nar veči moč. Bog, mi daje stanovitnost.“ Pij IX.

Letni shod katoliške družbe na Kranjskem 24. listopada 1869 — je druga knjižica, katero je sestavil njen tajnik. V Ljubljani 1870. 8. 24. Nat. J. R. Milic. — „Letni shod ali občni zbor je tehtnega pomena za sleherno družbo, njen poglavitni praznik, slovesni spomin nje-nega rojstva, pravi v „Vvodu“. V njem se razodeva bolj ali menj živo vdeleženje družbinih udov; kaže se dosedanje delovanje v kratkem pregledu kakor v zerkalu, kakor se z višave vidi okolica; kaže se njena moč po številu udov in dnarnem stanu, ali dobro vkoreninjena čversto stoji in veselo prihodnost obeta, ali pa nasprot le hira in peša v vsakem oziru. Taki prvi

občni zbor je imela naša katoliška družba po svojih pravilih 24. listopada v čitalnični dvorani. Sošlo se je okoli 300 družbenikov, domačih in vnanjih, med temi tudi naš slavni rojak, mil. gospod Ignacij Mrak, škof v Marketi v severni Afriki, rojen v Poljanah na Gorenškem itd. — 1. Ogovor g. predsednika. 2. Poročilo tajnikovo, kateri naposled živo kliče: „Krepko naprej! . . . Naprej po poti, katero kaže Kristusova nevesta, sv. cerkev, če nas tudi imenujejo ultramontance in klerikalce, saj s tem le resnico naše vere priznavajo, ker unkraj gora (ultra montes) v Rimu je pravi namestnik Kristusov in sedež edinosti katoliške cerkve, in le aposteljnóm in njih njih naslednikom, duhovnim (clero), ne pa liberalcem, je Kristus zročil vso oblast v svoji cerkvi. Le to bo pravi napredek, ne puhlih izrazov po lažnjivi poti nasprotnih širokoustnežev, ampak napredek, kateri nas v resnici razsvetli in oblaži, kterega bodo vesele nebesa, kateri nas popelje k slavni znagi in pravi časti. Naše geslo pa ni le: Naprej, ampak tudi: Kviško! Sursun corda! . . . Naprej po poti prave vere, in kviško v duhu keršanske ljubezni! itd.“ 3. Pregled in posnetek daljnih obravnav in govorov. Sklep.

Papeževa nezmotljivost kratko pojasnjena vernim Slovencem v poduk. Zal. in na svetlo dala Katoliška družba za Kranjsko. V Ljubljani 1870. 8. 60. Nat. Eger. V praznik Mariinega imena spisal Č. t. j. dr. A. Čebašek, kateri v „Vvodu“ pravi: „— Že med zborovim pretresovanjem in še bolj sedaj po slovesni določbi so nasprotniki prederzno in zaničljivo kričali, češ, da je to nova vera, da je zgodovini in zdravi pameti nasprot, in so iskali po spisih in časnikih verne motiti, da to ni mogoče, da to ni delo sv. Duha, da je človeška zmota! . . . Tega je kriva nekoliko nevednost, nekoliko hudobna volja in sovraštvu do katoliške cerkve sploh in še posebej do rimskega pervaštva. Gotovo je marsikteri zmed bralcev slišal ali bral tako neslano ble-

denje, v katerem vsak širokoustnež stavi svojo modrost nad modrost zbranih škofov, ktere je sv. Duh postavil vladati cerkev Božjo. To zbega tudi pobožnega kristjana, da ne vé, kaj odgovoriti. . . Zato bo ta knjižica kratko in kolikor mogoče razumljivo skusila to resnico pobožnemu slovenskemu ljudstvu pojasniti itd.“ — „Kupite si bukvice „Papeževa nezmotljivost“, ker so tako izverstne in toliko potrebne. Ponosni smemo biti, da imamo v svojem maternem jeziku tako čversto delo, ktero morebiti vse druge enake dela, kar jih je do zdaj v raznih jezikih na svitlo prišlo; deleč prekosl. Skažimo s tem pa tudi hvaležnost preč. g. dr. Čebaškemu, kateri je v tako malem času tako dobro delo na dan pripravil. . . Z učeno in vender lahko umevno besedo je ta gospod nezmotljivost papeževo tako dokazal, da bi mógel vsak tega prepričan biti, ko bi tudi resnica še ne bila razglašena za verski stavek itd.“ (Vid. Danic. 1870 str. 395—6). — Nekaj besed o začetku katoliške družbe na Kranjskem — nasproti društvu konštitucionalnemu (str. 232). — Zdi se mi, da bi tudi naša katoliška družba delovala z boljšim ali vsaj bolj očitnim ter vzajemnim vspehom, ko bi se povzdignila v politično katoliško društvo po zgledu drugih konservativno-katoliških kazin ali društev po katoliškem svetu. Mi katoličani se le ne zavemo, kako močni smo, ako delamo s Kristusom. Pa Gospod spi v nas; treba je da ga zbudimo, in z njim vred se vojskujemo zoper nevarne vetrove sedanjega lažnjivega liberalizma in gerdega frajmavrarstva (str. 378) itd. — Ktere časnike si naročimo v novem letu (Danic. str. 401—2)?

V Danici l. 1871 so jako krepki njegovi sestavki, na pr.: Rojaki, snujte si katoliško-politične društva (str. 57)! — Govor v katoliški besednici 7. majnika, na pr.: „Ljubljansko konštitucionalno društvo, ki je že pri raznih priložnostih očitno pokazalo svojo zagrizenost do katoliške cerkve, je v svoji seji 18.

apr. sklenilo adresu do sedaj velikrat imenovanega Döllingerja, ki se je očitno vzdignil zoper versko resnico papeževe nezmotljivosti in je zato tudi očitno od cerkve izobčen, in je s tim poterdilo, da je v tej reči enake misli z imenovanim izobčenim profesorjem in torej tudi zapade z njim enaki kazni, izobčenju (excommunicatio). Tudi je dalo prošnjo do vsega ministerstva, da naj varuje državo nevarnega vpliva te verske resnice. Težko je razumeti, zakaj in kako se vtika posvetno politično društvo v čisto versko resnico, ktera ima s politiko ravno toliko opraviti, kakor nezmotljivost vesoljne cerkve, in prav lahko bi se Apelova prislovica obrnila na konšt. društvo itd.“ (str. 148—169). — Govor v shodu kat. družbe 3. sept.: Ljudska šola. 1. Vvod. 2. Namen in začetek ljudske šole. 3. Značaj in podlaga ljudske šole. 4. Stara šola. 5. Njene pomanjkljivosti. 6. Nova šola. a) Kaj je namen nove šole? b) Ali je nova šolska postava katoliški veri in cerkvi pravična. c) Nadzorništvo. d) Novi učitelji. e) Novi predmeti ali šolski nauki. 7. Sklep in nasvèt (str. 295—330). Novodobni učitelji in novošegne učiteljice, berite, čitajte, sodite, kajti — čuti je treba oba zvana, da se resnica prav spozná!

L. 1872 v Danici: Bogoslovske šole. Govor v seji katoliške Besednice 4. febr. Na primer bodi začetek: „Konštitucionalno društvo se je v svoji poslednji seji 24. jan. spet zaletelo z obče znano prederznostjo čez svoje meje na ptuje bogoslovsko polje in sicer prav do središča, ko se je svojo novo-črno modrostjo lotilo nar. važniši in nar. tehtnejši tvarine bogoslovskega izobraževanja; gosp. Dimic je govoril o „Reform der Bildungsanstalten für den Klerus“, in je nasvetoval, da naj se odpravijo seme-niške bogoslovske šole, ter se bogoslovci pošiljajo na vseučilišča. To čitaje sem mislil nekoliko obširniše o tej reči govoriti; pa ni treba, ker so naši verli gg. bogoslovci prederznega govornika po „Zg.

Danici² 2. sveč. tako izverstno zavernili, da ga mora biti sram, da jo je tako hitro skupil ravno od tih, katerim je ponujal svojo modrost in svobodo zoper ultramontansko tlačenje duha" (Vid. gosp. Dimicu in dimičarjem str. 35—6). Prav mu je, da je hitro našel svoj Sedan, ker se prederzno spuša čez svoje meje v tuje, kar mu je čisto neznan, nikakor ne lastno. Zato sedaj meni ni treba obširno govoriti in zavračevati nasprotnika. Le zavoljo tega, ker bi ne bilo prav, ako bi naše kat. pol. društvo o tem važnem vprašanji čisto molčalo, hočem to tehtno vprašanje nekoliko razjasniti in novošegnega bogoslovca kratko zaverniti" (str. 50—53) itd. — Slava jezuitom! Nasprot njihovim sovražnikom (tudi lažjivi „Tag-

blatt" je začel vnovič zoper nje divjati) hočemo navoditi le nekatere izreke in misli slavnih veljakov in zlasti tudi pervakov nekatoliških ver, iz katerih se bo očitno vidilo, da izverstni učenjaki različnih narodov in vér so vse bolj pravično sodili o tem slavnem redu, da tedaj le strast in nevednost, hudobija in enostranost more tako krivično ves izverstni red odsoditi, kakor je to storil pretekli vek in namerja naša doba (Danic. str. 156—158) itd. — Mnoge zasluge si je pridobil za ustanovitev podpornega društva duhovskega, v katerem je predsednikov namestnik že v osnovalnem odboru postal dr. Andr. Čebašek, častni kanonik in semeniški vodja (Dan. 420).

Književnost.

Letna šolska poročila. 8. Štirirazredna ljudska in obrtno-nadaljevalna šola v Metliki je imela koncem minulega šolskega leta 388 učencev in učenk; narodnosti bili so do 1 vsi slovenske in vere katoliške. Učnih močij je bilo 7, namreč vodja in nadučitelj g. Andrej Šest, 2 učitelja, 2 kateheta in 2 učiteljici. Obrtno nadaljevalno šolo je obiskovalo v dveh tečajih 64 učencev 12 raznih obrtov. Poučeval je vodja, 1 katehet in 2 učitelja. Slovencev je bilo 52, Hrvatov 9, Nemci 3.

9. Na gimnaziji v Novem Mestu je bil dne 15. mal. sprana sklep šole. Poleg ravnatelja g. dr. Fr. Detele je poučevalo 14 profesorjev, neobligatne predmete pa 5 učiteljev. Iz šolskega poročila povzame, da je bilo vseh dijakov 204 (194 Slovencev, 8 Nemcev, 1 Čeh, 1 Rumun). Odliko jih je dobilo 22, prvi red 127, ponavljalni izpit 27, drugi red 21, tretji red 5. Osmošolcev je bilo 16, izmed katerih se jih je oglasilo 11 k zrelostnemu izpitu; dva sta napravila izpit z odliko, jeden pa pride k skušnji v jednem predmetu čez dva meseca. Na čelu poročila je prof. Vrhovca spis «Ein Defraudationsprocess aus dem Jahre 1782». S to šolo je združena tudi obrtno-nadaljevalna šola.

10. Izvestje e. kr. državne gimnazije v Trstu za l. 1892, prinaša na prvem mestu prof. L. Petrika spis «Philipp Reis, Telephon». Na tem zavodu je poučevalo poleg vodje dr. A. Nitscheja še 19 rednih učiteljev, 2 stranska učitelja in učitelj evangeliškega veroizpovedanja. Med prvimi so Slo-

venci: profesorja L. Jesenko in dr. K. Glaser ter učitelj veronauka J. Warts. Po narodnosti je bilo med učenci 82 Slovencev, 139 Italijanov, 134 Nemcev in 56 drugih narodnosti. K zrelostnim izpitom se je prijavilo 35 osmošolcev. Jeden je dobil spričevalo z odliko, spričevalo zrelosti 19, 3 bodo ponovili izpit iz jednega predmeta po počitnicah, 7 je nezrelih, 1 ni prišel k izpitu radi bolezni, 4 so pa odstopili že začetkom izpitov.

11. Mestna nemška dekliška šola v Ljubljani je imela koncem minulega šolskega leta 324 učenk. Le slovensko jih je govorilo 10, le nemško 98, slovensko in nemško 181, slovensko, nemško in druge jezike pa 12. V Ljubljani jih je stanovalo 299 in zunaj Ljubljane 25. Za višji razred je sposobnih 258 in nesposobnih 50. Poučevale so na tej šoli poleg voditeljice in nadučiteljice gđe. Alojzije Bauer še tri stalne učiteljice, katehet in jedna namestna učiteljica.

12. Franc-Jožefova ljudska šola v Črnomlju z dekliško paralelo je imela koncem minulega šolskega leta v vsakdanji šoli 395 dečkov in deklic in v ponavljalni šoli 103 dečke in deklice, skupaj 498 otrok. Na tej šoli so poučevali poleg nadučitelja-voditelja in e. kr. šolskega nadzornika g. A. Jeršinoviča še trije učitelji (jeden stalen in dva začasna), jedna stalna učiteljica in katehet.

13. Letno poročilo štirirazredne ljudske šole v Novem Mestu je sestavljeno še precej po starem. Učenci posameznih razredov so uvrščeni